

YOUNGSTORGET: Slik vil den nye Folketeaterbygningen og Den Norske Opera fremstå i forslaget fra idémakeren Erling Okkenhaugs gruppe.

- Bygg ut Folketeaterkvartalet:

En ny opera til under halv pris

— Operaen bør ligge i Storgaten. Beste løsning er å bygge ut Folketeaterkvartalet.

EIVIND FOSSHEIM
MARIANNE BROCHMANN (illustrasjon)

På denne måten vil Den Norske Opera få minst like gode lokaler som ved en utbygging av Vestbanen, og det til halv pris, mener idémakeren Erling Okkenhaug og arkitekt Jappe Nielsen fra Allgrønn, arkitekt Per-Johan Eriksen og sivilingeniør Per Nøklebye. De forstår ikke hva som er galt med området der den nåværende operaen holder hus, og mener det regjeringsoppnevnte utvalget har hatt Vestbanen som siktemål fra første stund og

følgelig glatt har oversett hvilke fantastiske muligheter det ligger i å bygge ut kvartalet omkring Folketeaterbygningen.

Den ble tegnet av arkitektene Morgenstjerne og Eide, og er en av norsk arkitekturs viktige bygninger fra 1930-årene. Hovedfasaden er en av de fire vegger i ett av byens vakreste og viktigste byrom.

— Det er god ressursforvaltning å bygge videre på det vi har fremfor å breie oss ut over nye arealer. Vi må gjøre byen ferdig. Byen lider av bygninger som står og gaper i alle retninger. La oss ta kvartalet rundt Folketeaterbygningen nå, sier Okkenhaug.

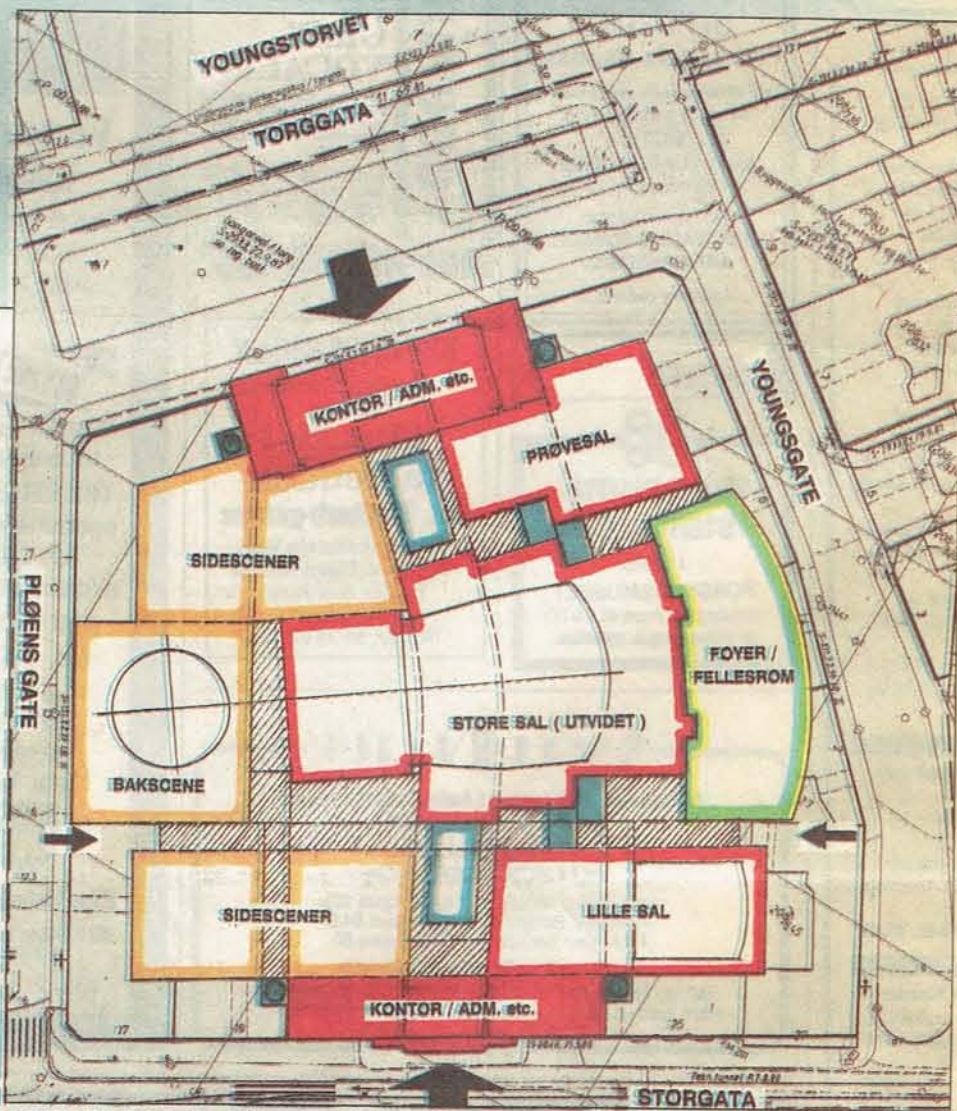
Idégruppen ser nå mulighetene til å rive de ni gamle bygningene i kvartalet, for så med utgangspunkt i Folketeaterbygningens karak-

teristiske og kraftige bygningsmasse, å skape et operaanlegg fullt på høyde med noe nybygg. For å øke operaens driftsmessige muligheter, må scenekapasiteten økes vesentlig. Dette kan gjøres bl.a. ved at man løfter taket på scenehuset og bygger ut fire sidescener uten at det går ut over kvartalets begrensninger i areal og høyde, mener Eriksen.

Ønsket om en mindre sal, som er tatt med i programmet for en opera på Vestbanen, kan innpasses mellom nåværende operasal og Storgaten. Som nåværende operasal, kan publikumsarealene for begge saler knyttes sammen.

- Uansvarlig

Idégruppen ønsker å vitalisere de østlige bydeler, og

OPERAEN: Slik tenker idégruppen å plassere operaen i Folketeaterkvartalet.

Planskisse: ALLGRÖNN

mener at deres idéer er i pakt med disse tankene: — Det er uansvarlig å fjerne operaen fra et område der utviklingen står i stampe påvente av et oppbrudd. Her er behov for fantasi og nytenkning for å gjenskape en levende og livskraftig by, sier Okkenhaug.

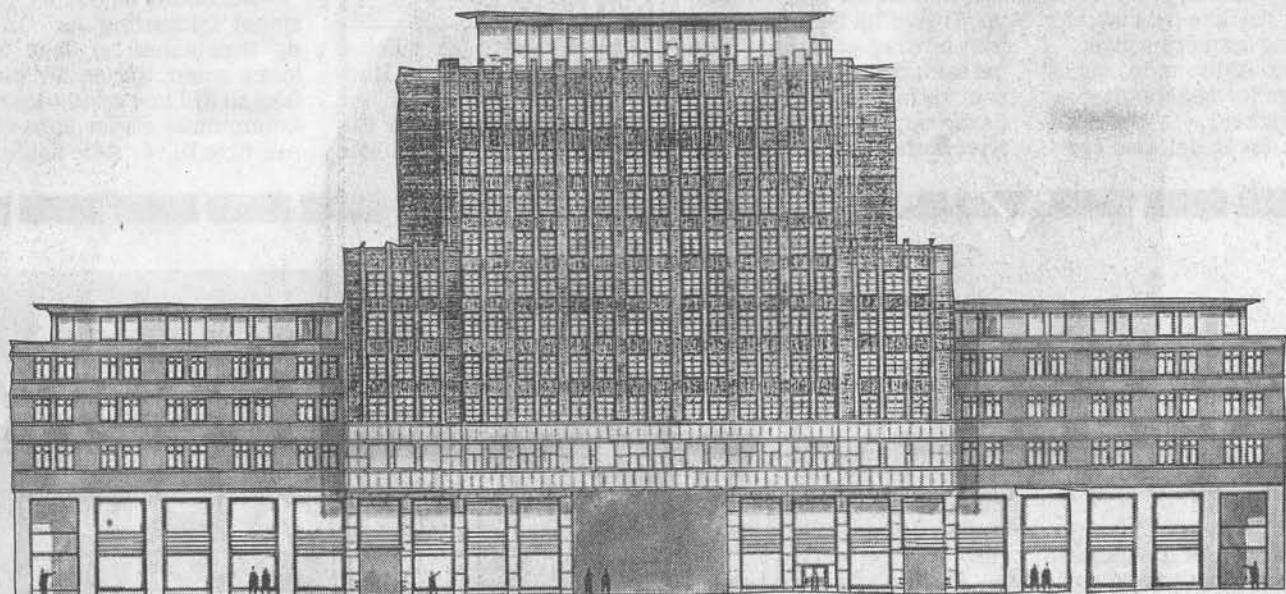
I tillegg til å få en fullt ut tidsmessig, stilig og funksjonell operabygning, tenker idégruppen seg at man samtidig tar for seg det såkalte Tukthuskvartalet

mellom Henrik Ibsens gate og Youngsgaten. Den gamle verneverdige muren rundt Oslos første tukthus må bevares, men husene kan erstattes med nybygg og integreres til operakvartalet. Her kan vi få det Okkenhaug kaller for operagarnityr, f. eks. ballettskole, eksperiment-teater og Deichmanske Bibliotek.

Programutredningen for ny opera på Vestbanen anslår grunnarealet for et nybygg til 12 000 kvadratme-

ter. Folketeaterkvartalet er 11 000 kvadratmeter.

For et operabygg til 1,1 milliarder 1991-kroner på Vestbanen, har ekspertene lagt til grunn en pris på 30 000 kroner pr. kvadratmeter. — Bruker vi det samme grunnlaget, vil vår løsning i Folketeaterkvartalet komme på under 500 millioner kroner, sier Nøklebye. — Og da er utgifter til ekspropriasjon og sanering tatt med.

MOT YOUNGSTORGET: Arkitekt Glomsrøds og Stiftelsen Folketeaterbygningens skisse for Operaens nye fasade mot torvet, der Morgenstjerne og Eides monumentalbygg fra 1934 fremdeles er det sentrale blikkfang. Ill.: ARK. BJØRN GLOMSRØD A/S

Opera for under 1 milliard?

Med detaljerte planer for utnyttelse av hele kvartalet håper Stiftelsen Folketeaterbygningen å lokke Operaen til å bli hvor den er.

ERIK BJØRNSKAU

I desember i fjor la Stiftelsen Folketeaterbygningen frem et nytt prosjekt for å bygge om Folketeaterkvartalet slik at Operaen kan bli i Folketeaterbygningen. Nå er planene videreført, og stiftelsen mener at alle Operaens ønsker for scene- og verkstedområder nå er tilfredsstillt.

Resten av prosjektet inneholder en nokså detaljert disposisjon av både selve Folketeaterbygningen, «midten av kvartalet», som omslutter Operapasasjen, og av de fleste av bygningene mot Pløens gate. Tre del-alternativer for dette byggetrinnet, avhengig av om man bruker hele Pløens gate, eller bare noen av gårdene, legger en total kostnadsramme, for det dyreste alternativet, på 907 millioner kroner.

Den nye gamle operaen får da en helt ny sal, med

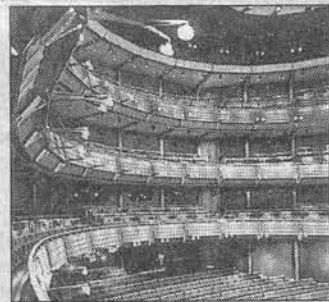
I DAG: Folketeaterbygningen slik den står på Youngstorget nå.

gallerier i fire etasjer etter modell av Gøteborgoperaen. Det blir plass til så vel prøvesaler, ny baksce, alle fasiliteter institusjonen har spesifisert teknisk, og dessuten montasjeverksted i kvartalet, med det dyreste alternativet.

- Vi snakker om å kunne bygge en ny opera langt billigere enn i Bjørvika eller på Vestbanen, påpeker styreformann i Stiftelsen Folketeaterbygningen, Jan Aaboen.

Bjørn Glomsrød, som har vært arkitekt for prosjektet, kan presentere et detaljert romprogram. I motsetning til Statsbyggs helt generelle og kostbare

planer for kvartalet, der ett alternativ nærmest gikk ut på å rasere store deler av bygningsmassen, påviser Glomsrød at hele Operaen får plass uten at alt må rives. Ca. 40 000 m² arealer kan utnyttes.

KLASSISK OPERA: Den nye operaen i Göteborg er modell.

Den nye fasaden mot Youngstorget, og eventuelt helt eller delvis nye fasader mot Pløens gate, kan bli i samme utforming som inngangspartiet mot Youngs gate.

Argumenter for operaen ved Youngstorget:

- Operaen kan stå ferdig langt før de to hovedalternativene.
- Et nytt Operakvartal gir tilknytning til satsingen og byutviklingen i Sentrum Øst - «Østbyen».
- Operaen kan utbygges etappevis, med minimale avbrudd for den kunstneriske virksomhet.
- Det blir det billigste, fullverdige alternativet.
- En ny teatersal med ideelle akustiske forhold.
- Operaen beliggende i et område interessant for utvikling av kultur- og kunst-institusjoner.
- Operaen naturlig senter i den nye gågate-aksen fra Karl Johan til østkanten over det nye, monumentale Youngstorget.

GOD LØSNING: — Det kan være en løsning å la Den Norske Opera bli i Folketeaterkvartalet. Det kan få gjennomslag på tvers av partigrensene, sier byråd Terje Kalheim. Foto: STEIN J. BJØRGE

- Lurt med opera i Operaen

● Å la operaen bli på Youngstorget kan være en god kompromissløsning. Det mener byråd Terje Kalheim. Vestbaneplanene håper han skrinlegges for godt. Oslo øst trenger vitalisering, sier byråden.

● 500 millioner kroner mener idégruppen Allgrønn at en «ny» opera i Folketeaterkvartalet vil koste. Utbygging av dagens operalokaler vil koste under halvparten av det skisserte nybygget på Vestbanen.

● Fortsatt lokalisering i Folketeaterbygningen er et interessant alternativ, men forslaget går for hardt frem mot omgivelsene, synes Oslo Bys Vel, som viser til byantikvarens arbeid med bevaring for området. **Side 2**

Ny opera til Operaen

Vitalisering av en bydel i oppbrudd.

OPERA

til Operaen

I et av Oslo's flotteste byrom

OPERA til OPERAEN

PRESSEMELDING 10/3/93

av

Arkitekt Per-Johan Eriksen, Eriksen & Marlow A/S

Arkitekt Jappe Nielsen - Allgrønn

Siv.ing. Per Nøklebye - A.L.Høyer A/S

Erling Okkenhaug - Allgrønn

Illustrasjon: Marianne Brochmann

Vi er en gruppe fagfolk med samfunnsengasjement og bred erfaring i bl.a. store ombyggingsoppgaver som har kommet sammen fordi vi synes det er nødvendig å skape en bedre balanse i den pågående debatt om plassering av ny opera i Oslo. Vårt bidrag i den forbindelse er følgende:

Den eksisterende operaen er overhodet ikke estimert.

I rapporten fra arbeidsgruppen om lokalisering og rammer for et evt. operaprojekt er tyve mulige tomtealternativer vurdert, hvor ikke nåværende operas plassering er nevnt. Debatten dreier seg utelukkende om alternative nybygg.

Hva er galt med nåværende opera? Etter vår mening ingenting, tvert i mot så har vi her en ressurs både med hensyn til beliggenhet og potensiale.

Beliggenheten er glimrende i Oslos mest sentrale strøk innenfor indre ring i gangavstrand fra de mest vitale funksjoner og kommunikasjoner i hovedstaden. I tillegg til dette er hovedfasaden på folketeaterbygningen en av fire vegger i et av Oslos vakreste og viktigste byrom.

Når det gjelder potensiale har det vært hevdet, og med rette, at Operaen har kummerlige arbeidsforhold ikke minst på den scenisk/tekniske siden.

(Til tross for dette greier operaen å sette opp forestillinger i verdensklasse.)

Samme grunnarealer.

Programutredningen for ny opera på Vestbanen anslår grunnarealet til på være ca 12.000 kvm for et nybygg.

Folketeaterkvartalet er tilsammen ca. 10-11.000 kvm grunnflate. Gruppen har studert folketeaterkvartalet og dets muligheter og kommet til at tilliggende bygningsmasse utenom nåværende operabygg og folketeaterbygningen mot Youngstorget representerer liten verdi og bør kunne saneres i sammenheng med en totalvurdering av operabyggets arealbehov og kvartalets utforming.

For å løse operaens driftsmessige problemer må scenekapasiteten økes vesentlig.

Dette kan gjøres bl.a. ved at tak på nåværende scenehus løftes til nødvendig høyde, samt at man bygger til fire sidescener (to på hver side av henholdsvis hovedscene og bakscene). Dette kan gjøres uten å gå ut over kvartalets begrensninger hverken når det gjelder grunnflate eller høyder.

Ønsket om en mindre sal, som er tatt med i programmet for en opera på Vestbanen, kan innpasses mellom nåværende operasal og Storgaten. Ved en orientering på samme måte som nåværende operasal kan publikumsarealene for begge saler knyttes sammen.

Slik vil adkomst for publikum skje fra samme side av passasjen som nåværende hovedadkomst. Nødvendige utvidelser av foyerarealet for nåværende opera kan kombineres med tilsvarende areal for den lille scene. (Se forøvrig planutkast.)

Ved f.eks å bygge den lille scene først kan den gjøre det mulig å sette opp enklere og mindre forestillinger i ombygningsperioden av eksisterende opera.

Programmet for ny opera på Vestbanen anslår arealbehovet å være netto 23.500 kvm. Eksisterende opera har i dag ca. 11.000 kvm. Arealbehovet i operakvartalet på Youngstorget vil vi anslå til i underkant av 20.000 kvm for å tilfredsstille de samme behov som programkomiteen har stilt for opera på Vestbanen.

En opera til halve prisen.

Vi anslår at totalkostnadene ved ombygging, tomterhvert og nybygg vil være i størrelsesorden 500 millioner kroner. (Til sammenligning med nybygg f.eks på Vestbanen er prisen i 1991-kroner anslått til 1100 millioner kroner eksklusive tomtekostnader.)

Tradisjoner.

En av fordelene med å utvikle Operaen videre på nåværende sted er at operaens bygningsmasse identifiseres med folketeaterbygningen.

Folketeaterbygningen som i sin tid ble tegnet av arkitektene Morgestjerne og Eide hører til norsk arkitekturs viktige bygninger med sin karakteristiske masseoppbygging, høyde, forhold til Youngstorget etc, er dette et av Oslos signalbygg fra 30-årene. Dessverre ble noe av arkitekturen ødelagt ved vindusutskiftingen for 10-15 år siden hvor de karakteristiske sprossene ble fjernet.

Med utgangspunkt i dette anleggets kvaliteter vil det være lett å utvikle de nye bygningsdeler for Operaen i et formspråk som forsterker eksisterende bygnings kvaliteter.

Interiørene er ikke minst verdt å ta vare på med sitt senfunksjonalistiske formspråk, nøkternheten i rommet, en upretensiøs enkel arkitektonisk formgivning godt i samsvar med tidligere teatersjef Hans Jakob Nilsens ideer om folketeateret.

"Sydney-syndromet."

Argumentene mot å beholde operaen på nåværende sted er at den har ingen direkte eksponeringsmuligheter mot omgivelsen og at adkomsten oppfattes som bortgjemt og lite innbydende.

En slik uttalelse må sees i sammenheng med "Sydney-syndromet", nemlig at husets eksteriør og prangende beliggenhet er viktigere en husets innhold. Operaen vil ved en utbygging av hele kvartalet få en maksimal eksponering mot omgivelsene og adkomsten er fra et av Oslos mest urbane byrom. (Kfr. La Scala i Milano)

Samtidig vil en utbygging av operakvartalet ved Youngstorget frigjøre ca 1.000 millioner fra nybygging som kan brukes til driftskapital for operaen og tilliggende kulturaktiviteter.

En opprusting av operakvartalet vil bety en oppgradering av de viktige sentrumsområdene i Oslo. (Plaza, Spektrum etc.etc.)

En nærliggende tanke vil være å trekke tukthuskvaratalet inn i denne helhetsvurdering hvor de forskjellige utbyggingsprosjekter har kommet i konflikt med bevaring av tukthusmuren. Hvorfor ikke utvikle dette kvartalet som et kulturkvartal basert på å flytte Deichmann hit. Et åpent vitalt hus vendt mot Youngstorget med den gamle tukthusmuren som et sentralt rom-element. (Eks. Det nye bibliotek i Tønsberg)

Gruppen mener at Ny Opera i Operaen utviklet i kvartalet som dag karakteriseres som folketeaterbygningen sett i sammenheng med Tukthuskvaratalet og Youngstorget bør være grunnlaget for en av de mest spennende og utfordrende arkitektkonkurranser i nyere tid. I den forbindelse bør man også vurdere programmets ambisjonsnivå, om dette med fordel på enkelte punkter kunne reduseres noe.

Arkitekt Per-Johan Eriksen er tidligere president i Norske Arkitekters landsforbund og hans arkitektkontor har gjennomført en rekke større utbyggings- og ombyggingsprosjekter. Per Johan Eriksen stod bak vinnerutkastet i konkurransen "Byen og Fjorden" i 1983.

Idegruppen Allgrønn har de siste årene lansert alternative løsninger for by og stedsutvikling. Mest kjent er initiativet til en ny vurdering av potensialet for hovedstadens sjøside i sammenheng med Oslo havnevesens planer for skjemmende containerterminaler i bynære områder. Vi har også igangsatt arbeidet for å gjenskape Arendals kanaler og utviklet konseptet for Dale-Gudbrands Gard som nå bygges ut på Hundorp i Gudbrandsdalen.

Kontakter:

Arkitekt Per-Johan Eriksen, **Eriksen & Marlow A/S**
Rådhusgaten 30, 0151 Oslo, Tlf: 22410426 Fax: 22411544

Arkitekt Jappe Nielsen og Erling Okkenhaug, **ALLGRØNN**
Huitfeldts gate 6, 0253 Oslo, Tlf: 22553225 Fax: 22553236

KOMPROMISS: — Det kan være et godt alternativ å la operaen bli i Folketeaterkvartalet, mener kulturbyråd, Terje Kalheim.

Positiv til å la operaen forbli på Youngstorget

— Å la operaen bli der den er, kan bli en kompromissløsning alle enes om, tror byråd Terje Kalheim.

TONE STIDAHL
STEIN J. BJØRGE (foto)

— Det kan være en god løsning å la Den Norske Opera bli i Folketeaterkvartalet. Jeg tror dette kan få gjennomslag på tvers av partigransene, sier Oslos byråd for kultur og byutvikling. Han tar forbehold om at utbygging lar seg gjennomføre teknisk og økonomisk.

Oslo kommune venter fortsatt på statens utredning av de aktuelle opera-

tomtene: vestbanen, Bjørvika og Folketeaterkvartalet. Saken skal ut på høring i sommer, og det bør fattes et endelig vedtak i løpet av 1993, mener Kalheim.

Halv pris

Idégruppen Allgrønn, med Erling Okkenhaug i spissen, har nå regnet ut at en utbygging av dagens operalokaler vil koste under halvparten av det skiserte nybygget på Vestbanen.

500 millioner kroner mener Allgrønn at en «ny» opera i Folketeaterkvartalet vil koste. Da er riving av ni gamle bygninger, bygging av fire sidescener og en mindre sal inkludert.

— Det har vært mye klatring på operaen til nå. De 430 ansatte arbeider under trange, uverdige forhold,

synes Kalheim, som finner en skikkelig oppgradering høyst påkrevet. Og da må i så fall hele kvartalet mellom Youngstorget og Storgaten kjøpes opp og bygges om.

Vitalisering

Kulturbyråden mener fortsatt at Bjørvika er aktuell som operatomt, men dette alternativet vil kreve en mye større utbygging. Vestbaneplanene håper han blir skrinlagt for godt.

— Oslo øst trenger en vitalisering. Og jeg tror både byen og operaen vil tjene på å bli ved Youngstorget. Det er allerede satt i gang en opprustning av dette området. Torvet skal brolegges, og det blir fontene og torvhall om sommeren. Neste år skal bilene fjernes,

forteller en åpenbart optimistisk byråd.

For hardt frem

Han tror Folketeateralternativet er noe mer realistisk enn Bjørvika.

— Både på Bjørvika og Vestbanen er det snakk om frittliggende, nye monumentalbygg. Men vi kan ikke sammenligne Oslo med Sydney. Vi må holde bena på jorden.

— Fortsatt lokalisering i Folketeaterbygningen er et interessant alternativ, men forslaget går for hardt frem mot omgivelsene, synes Jan Sigurd Østberg i Oslo Bys Vel. Han viser til at byantikvaren nå arbeider med en bevaringsplan for Youngs gate. Oslo Bys Vel mener fortsatt at Bjørvika er det beste stedet å plassere en ny Oslo-opera.

Helhet og konsekvens

Av Erling Okkenhaug, Allgrønn

Til kong Nebukadnesar fra dillettantene i slavekoret:

Idégruppen Allgrønn har de siste årene initiert flere by- og stedsutviklingsprosjekter.

Allgrønns holdning, som man vil kjenne fra debatten om Oslos sjøside, er at vi påpeker mangelen på politisk helhetstenkning og nødvendige konsekvensanalyser av beslutninger om plasseringen av vitale anlegg i landets hovedstad.

Ut fra samme holdning har vi tatt fatt i debatten omkring operaens plassering. I rapporten fra arbeidsgruppen om lokalisering og rammer for et eventuelt operaprojekt fra 1991 er 20 tomtealternativer gjennomgått uten at noen av disse er vurdert tilstrekkelig i bypolitisk sammenheng.

Vi mener, i motsetning til rapporten, at en operabygnings evne til å skape økonomisk ringvirkning er ganske betydelig. Det er nok bare å vise til en annen og ny kulturinstitusjons plassering som en vesentlig vitalisering av en bydel, Samtidsmuseet i Christian IV's by.

Den holdningen som preger både rapporten og debatten forøvrig, nemlig at Operaens betydning er større målt i monumentalitet og symbolkraft enn i funksjonelle konsekvenser, burde man med bakgrunn i de siste tiårs feilgrep og manglende helhetstenkning i byutviklingen ha lært ikke holder mål.

Selv viktige bypolitiske mål som helhetstenkning og ressursforvaltning forstummer mot forventningspresset som er skapt om et paradebygg på Vestbanen. Det er riktig som Lars Rorar Langslet skriver, at Vestbanen er statens tomt, men man kan ikke, i motsetning til hva Langslet mener, gjøre hva man vil med denne uten å spørre vertsbyen Oslo om lov.

Forventninger har skapt sterke følelser i operadebatten, noe som ikke minst kan leses ut av de reaksjoner vårt forslag Opera til Operaen har skapt. Hvis det å bygge ut operaen der den er, var operastyrets

opprinnelige idé – for «hele» ti år siden – hva var de reelle grunnene til at forslaget falt?

Man bør være varsomme med å sette dillettantstempelet på gruppen som står bak forslaget om å legge Operaen til Operaen, slik Egil Monn-Iversen gjør. Allgrønn har lansert dette forslaget i samarbeid med eksterne arkitekter og konsulenter, dyktige og anerkjente fagfolk. På samme måte som i andre saker der vi har vært initiativtagere, har vi regissert arbeidet i grupper med tildels svært bredt sammensatt fagkompetanse. Oslo Havn, Kanaler i Arendal og planene for utvikling av Dale-Gudbrands Gard på Hundorp i Gudbrandsdalen har vært de mest omtalte.

For et nytt operabygg på Youngstorget vil samme type kompetanse som i tilfellet med forslaget på Vestbanen bli innhentet til utformingen – i første omgang forhåpentlig gjennom en nasjonal arkitektkonkurranse.

Dilettantenes inntogsmarsj

MONA LEVIN

Opera i Operaen — det var operastyrets opprinnelige idé for hele ti år siden. Men grunnforholdene er så vanskelige at prosjektet måtte forlates, forteller styreformannen Egil Monn-Iversen.

Med adskillig irritasjon opplever styret i Den Norske Opera at utbygging av Folketeatret nå lanseres som en flunkende ny idé, en som vil løse alle problemer og samtidig «vitalisere» det østlige Oslo. Styret har holdt på med operahus-saken i et decennium, og finner det påfallende når det gis inntrykk av at man ikke har tenkt i de baner.

— Det tilsynelatende så besnærende Allgrønn-forslaget til stifinner Okkenhaug, var det første vi tenkte på. Folketeater-utbygging var vårt første prosjekt. Lenge før Vestbanen var i noens tanker hadde vi landets beste bygningstekniske konsulenter på saken. Vi diskuterte med Arbeiderbladet, som dengang satt i bygningen, med Tiden Norsk Forlag, og med andre leietagere om utbygging av gården. Vi har gjort et langt grundigere forarbeid på den idéen enn Okkenhaug og Kalheim aner, men konsulentenes konklusjon om at man måtte ytterligere tyve meter ned til fjellet før man kunne reise et

bygg, gjorde at planene måtte forlates, sier styreformannen.

— Men hvis dette nå lot seg gjøre idag, og for halve prisen, hvordan vil styret se på det?

— Halve prisen? Etter Allgrønns forlag måtte Den Norske Opera stenges i årevis mens byggingen pågikk. Det ville koste flere hundre millioner kroner å holde personalet, hvis ikke Okkenhaug og Kalheim synes det er greit å si opp 500–600 mennesker, og nedlegge Operaen i noen år. De flere hundre millionene måtte legges til de 550 millionene i Okkenhaugs forslag, og da kommer man faktisk opp imot omkostningene til et eventuelt bygg på Vestbanen. Problemet er hvem som skal skrive Dilettantenes inntogsmarsj, sukker Monn-Iversen.

— Styreformannen har vært svært bastant i sine uttalelser om Vestbanebyggingen hittil?

— Også styret i Den Norske Opera har nå fullt ut akseptert at Vestbanebyggingen kan stå, og vi har gjort utredninger på det — med modeller og tegninger. Nå avventer vi med spenning departementets konsekvensanalyse av Vestbanen og Bjørvika. Imellomtiden håper vi at Okkenhaug holder seg til Galleri Oslo. Det er jo en suksess!

Både i Dagbladet og i Aftenposten debatteres nå operasaken. Et nytt operaprojekt har bragt debatten over fra Bjørvika–Vestbanen til Folketeaterbygningen på Youngstorget. En utbygging av eksisterende anlegg er den løsningen Regjeringen tilsynelatende vil ende opp med. Aner vi Hurum–Hobøl for så å lande på Gardermoen?

Hvilket operaprojekt er landet verdig?

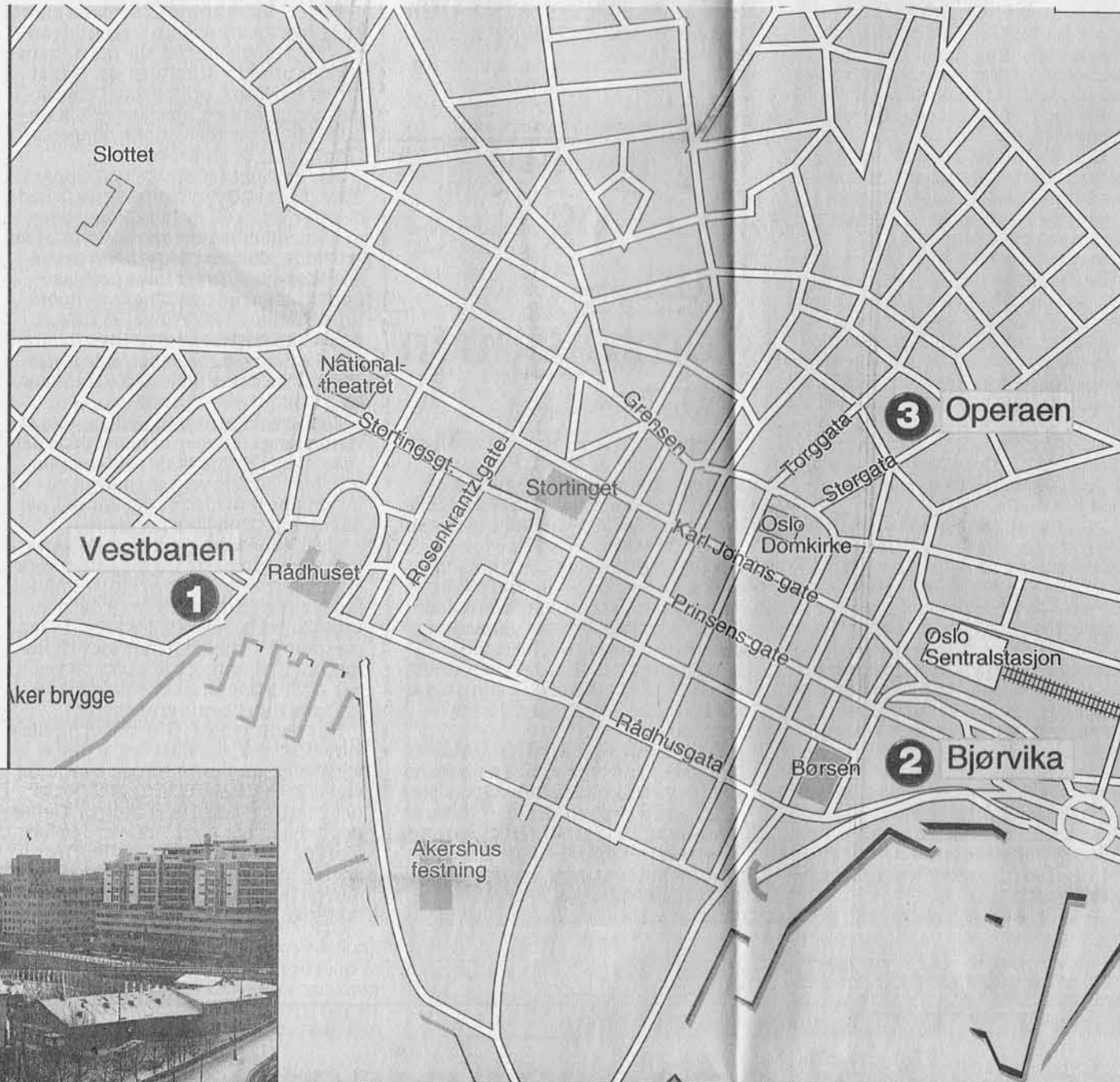
kulturbatt

Arkitekt Fredrik Torp oppsummerer her de seneste innslag i debatten om hvor operaen bør plasseres, hvilken betydning et nytt operahus vil få og hva det bør brukes til

I Aftenposten har tilslutningen til Folketeater-utbyggingen vært uten motforestillinger, slik som det fremgår 30. desember. Journalisten Ragnhild Plesner bryr seg ikke om å stille kritiske spørsmål til arkitektens redegjørelse. For her er det en god del å sette fingeren på.

I Dagbladet er motforestillinger bragt for dagen. Fredningssspørsmålet i forbindelse med eksisterende anlegg er introdusert, jfr. journalist Hans Rosiné torsdag 2. januar – og likeledes tviler arkitekt Lars Erik Nordland i samme artikkel på om det blir billigere å «bygge nytt i gammelt» enn for eksempel å realisere prosjektet på Vestbanen. Driftsavbrudd er også en viktig innvending slik jeg ser det, men la det i alle fall være helt klart: De tre realistiske prosjekt-alternativer, Bjørvika, Vestbanen og Youngstorget, har alle kompliserende elementer knyttet til en eventuell realisering.

Åse Kleveland hadde gjennom 1996 ganske lav profil i operasaken. Mulig-

VESTBANEN: Her finnes tomt, og nærheten til Konserthuset og kulturinstitusjonene på Aker Brygge legger mulighetene til rette for en ypperlig helhetsløsning. Foto: KARINA JENSEN

ens fordi hun i regjeringen Harlem Brundtland var relativt alene om lokaliseringalternativ Vestbanen. Thorbjørn Berntsen hadde tilsynelatende god oppslutning om sitt Bjørvika-valg. Men så gikk Oslo kommunes egne eksperter ut med dokumenterte påstander om ekstremt kompliserte grunnforhold i Bjørvika. Da steg Vestbanens odds ganske kraftig.

Publikumsopplutning

Youngstorget hadde i denne mannevevningen ligget og «vaket» i bakgrunnen, det var ikke helt tatt på alvor hverken av Kulturdepartementet eller Statsbygg. I midten av november fikk vi ny kulturminister, og Reulf Steen gikk bastant ut i favør av Youngstorget og rådet Turid Birkeland til å slå følge. Samtidig hadde diverse meningsmålinger befestet at en lav prosent av Oslos befolkning gikk i operaen og at så og så mange prosent av landets befolkning ikke ønsket opera etc. Stiftelsen Folketeaterbygningen hadde samtidig vært dyktig i sin pådriving av sitt operaprojekt. Rimelig skulle det bli, og greit å utbygge. På grunn av manglende registrert opplutning i landet for opera i Oslo i det hele tatt, kunne man velge minste motstands vei: En spareløsning på Youngstorget.

Det er tre temaer jeg gjerne vil diskutere med dette innlegget: 1. Hva er grunnen til den relativt beskjedne opplutning om en norsk opera – eller er det en beskjeden opplutning? Og hva bør så en norsk opera være eller inneholde?

2. Når opera på Youngstorget nå synes så realistisk – er dette da et operaprojekt som er byen og landet verdig? Hvilken «spin off»-effekt rent by-

planmessig har en opera – og i lys av dette – hvor bør da en fremtidig opera i Oslo ligge?

En opera hører til en kulturnasjons viktigste institusjoner. Her skal musikklivet presenteres og dyrkes – med følelse, innlevelse og talent til publikums fryd, til frembringelse av tårer og latter. Kan man tenke seg å være en nasjon uten et skikkelig operakompleks? Kan man akseptere at vi kulturelt også skal være et «annerledes land»? Jeg synes ikke det. Det er derfor operaens musikalske innhold blir så viktig. Eller for å stille saken på hodet: Hva kan man gjøre med den nye operaen i Oslo for bedre å tilgodese et bredere lag av folket?

” En opera hører til en nasjons viktigste institusjoner ”

Operetter kjøres gjerne på teatrene. Er det ikke en anakronisme at «Cats» og «A Chorus Line» går på Det Norske Teatret? Var det ikke naturlig at disse suksesser hørte til opera-repertoaret? Og hva med rock og jazz og moderne dans? I Århus har man valgt betegnelsen «musikkhus» for sitt flotte nyanlegg. Jeg liker den betegnelsen. Den er musikalsk romslig og inviterende.

I en fremtidig sal med plass til ca. 1200 mennesker og med spilling 300 dager i året (jeg kutter ut ca. to måneder for sommerferie i juli, påskeferie samt div. offentlige høytidsdager) vil med «fulle hus» ca. 360 000 personer kunne gå i operaen i året. Spilles det samtidig også på en intimszene med plass til 150 personer, øker antallet publikum til ca. 400 000. Det er viktig å

innse at det ikke er kapasitet til mer enn Oslos befolkning én gang i året i operaen. Vi kan derfor ikke sammenligne operabesøk med teaterbesøk fordelt på en serie teatre eller kinobesøk. Den norske opera vil aldri kunne ta et større publikum enn ca. 400 000 i året – eller 1/10 av den norske befolkning.

I dette lys er det klart at mennesker fra Stam-, Far-, Høkk- eller Fetsund kan ha en noe begrenset interesse for operaen i hovedstaden. I dag besøker 120 000 mennesker operaen årlig i en sal med 1050 plasser – i tillegg spiller ensembler for 25 000 mennesker andre steder i landet. Intimszene finnes ikke. Besøksprosenten er ca. 80. Det spilles 130 forestillinger i året, 2/3 av antallet er operaforestillinger, resten ballett-fremvisninger. I et nytt og effektivt kompleks kan altså publikumstallet økes – det er et mål i seg selv. Ca. 300 000 er operaens ambisjon i et nybygg.

Youngstorget

Operaprojektet på Youngstorget har i den senere tid arbeidet seg frem i folks bevissthet. Her kan man gjøre en rimelig løsning – og uten avbrudd i det hele tatt – bare en mindre aktiv periode på 1 – 1,5 år, slik det fremstilles i Aftenposten. Tro det den som vil!

Først til stedet. Selve Youngstorget er betydelig oppgradert, og det er meget positivt. Områdene rundt er betydelig rufsete. Mange vil si sjarmerende forfalne – jeg vil hevde pinlig dårlig vedlikeholdt. Operaen har i de cirka 40 år den har eksistert i Folketeaterbygningen ikke maktet å gi noen som helst bygningsmessig eller kulturell spin-off-effekt i forhold til omgivelsene. Kan man da forvente at en «ny» opera inne i den samme bygningen – hvor til over mål hovedinngangen legges til en sjukete sidegate og ikke som i dag til Youngstorget – skal løfte bydelens anseelse og kvalitet? Jeg tror ikke det.

Skal operaen som symbol, funksjon og bygningsmiljø delta aktivt i byens utvikling, må den ha et naboskap som kan «svinge med». Og da er ikke svaret å slå en gatestubb gjennom Tukthusk-

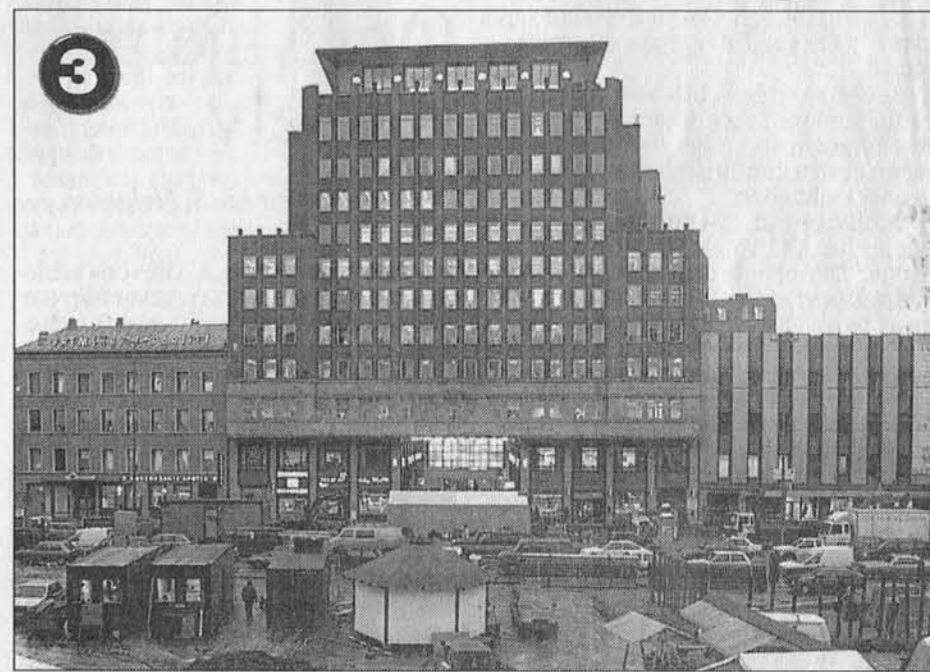
vartalet bort til Samfunnshuset med Sentrum Scene (som er overtatt av Thon, som rett før jul ga denne virksomheten kulturinstitusjonen oppsigelse.)

Så til selve bygningen. Muligens kunne Folketeaterbygningen brukes i en sterkt ombygget skikkelse. Det fortløpende i dagens situasjon er at hovedsalen ligger opp i etasjene – sammen med foyeren. Det er jo foyeren og vestibulen der publikum er, som skal ligge på bakkeplan og henvende seg til byen utenfor. I alle nye opera- og teaterbygninger er dette en selvfølge.

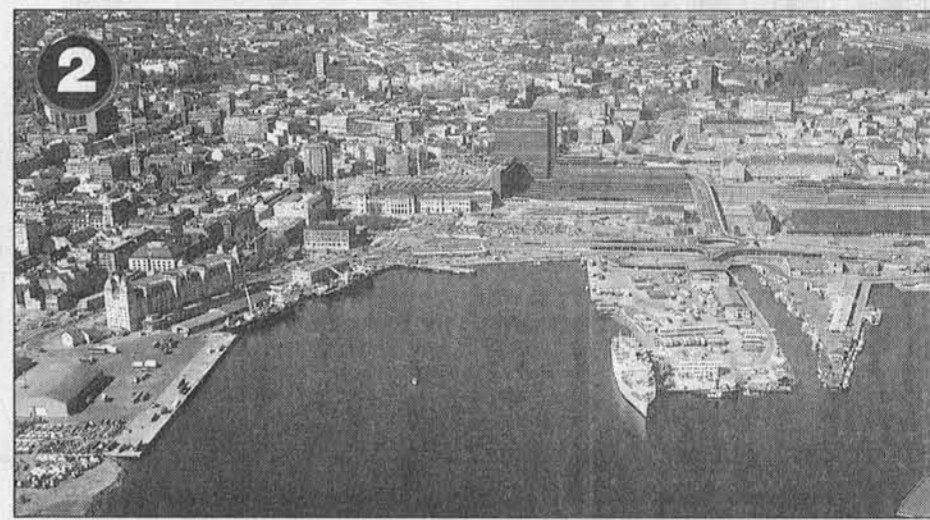
I Folketeaterbygningen måtte således sal og scene flyttes ned på bakkeplan med skikkelig tilgjengelighet for publikum og sceneutstyr (slik som programprosjektene på Bjørvika og Vestbanen så selvfølgelig legger opp til). Og så måtte hovedinngangen rettes mot Youngstorget slik at plass og foyer kunne spille sammen. «Guy Krohgs dekorasjoner på balkongbrystningene» må selvfølgelig ikke være utslagsgivende for en fremtidig operahus.

Det prosjekt arkitektene Fosse og Aasen har presentert, er velment og harmløst. Man tar det man har og «fiker» litt på det, og sier 830 mill. kroner. Da er man noen hundre millioner billigere enn de andre alternativene. Men hvor er det begeistringens operakonsept? Selv om man skar vekk de tre-fire nederste etasjene i hele Folketeaterbygningen og slo til med en praktfull vestibyle og foyer mot Youngstorget, ville prosjektet mangle noe – og det ville i alle fall bli like dyrt som de andre alternativene. Å bygge «nytt i gammelt» er både komplisert og kostbart. Og hva man enn velger her – Fosse og Aasens ombygging eller en mer drastisk variant: Hele opera-institusjonen vil lammes i alle fall i minst to år. Man kan ikke synge, danse eller spille når kompressorene går og betongstøvet ligger som et røkteppe i lokalene.

Dagens opera på Youngstorget er det beste bevis på at selve institusjonen som sådan ikke er noen byøkonomisk «motor» som genererer stor aktivitet og investeringslyst i nærmeste

YOUNGSTORGET: Det er ikke nok å fikse litt på dagens opera. I Folketeaterbygningen ligger hovedsalen og foyeren oppe i etasjene. I alle nye operabygninger er det selvfølgelig at rommene der publikum oppholder seg, skal ligge på gateplan. Foto: BRYNJULV AARTUN

BJØRVIKA: Operaen har ikke tid til å vente til en helt ny bydel er etablert – hvis den i det hele tatt blir etablert. Dette element av sannhet er det viktig at man legger seg på minne når lokaliseringen av en ny opera skal drøftes. Men operaen kan forsterke allerede bestående byfunksjoner og byplanmønstre gjennom en innsiktsfull helhetsløsning. Dette ser vi blant annet i Helsingfors. Foto: ERIK BERG I INN

Tør ikke satse

I alle de siste operabygningsanlegg vi kjenner til, satses det på den arkitektoniske helhetsløsningen. Et operabygg i Sydney skapte sensasjon i verdensmålestokk – ikke på grunn av innholdets musikalske kvalitet, men faktisk på grunn av selve utformingen. Hvorfor er vi her i landet så livende redde for å lage et flott opera/musikkhus? Skal vi få til et operaanlegg med et nivå helt på høyden rent internasjonalt og som tiltrekker de beste utenlandske solister, må det være et anlegg «som svinger», har plass nok, er teknologisk fullkomment og arkitektonisk glimrende. To lokaliseringalternativer har i seg mulighet for å innfri disse tre hovedkriterier – Bjørvika og Vestbanen. Bare ett av dem har omgivelser som kan gi funksjonell og byplanmessig «spin off»-effekt – Vestbanen.

” Operaen har i de cirka 40 år den har eksistert i Folketeaterbygningen ikke maktet å gi noen som helst bygningsmessig eller kulturell spin off-effekt i forhold til omgivelsene ”

Bjørvika-alternativet er i dag urealistisk. Det ligger ute i sjøen uten tomt. Forkjemperne for Bjørvika skisserer optimistiske utbyggingsprosjekter i de nærmeste omgivelser. Disse utbyggingsprosjektene er det ikke behov for. Det blir for dyre leiligheter, og ledige kontorarealer finnes det i rikt monn i Oslo. Opera-saken kan ikke vente til en bydel er etablert i Bjørvika-bukta, og

en opera på dette sted kan ikke garanteres noen nabobygging hvis den skulle bygges først. Og som vi sa innledningsvis – tomtekostnadene blir formidable.

Vi er igjen tilbake til Vestbanen. Der historien startet for fire år siden – da det var tomt, finanser og statlig vilje til realisering. I bunn og grunn er det byrådet og Oslos politikere som er skyld i at vi er der vi er i dag. Den store engstelsen for lokalisering i vest i Oslo sentrum ga et veldig oppkomme av lokaliseringalternativer – i alt 20. Disse er nå vurdert, evaluert og utredet til det kjedsommelige.

Helhetsløsning

Hva har Vestbanen? Her finnes tomt og naboskapet. Kontakten til Konserthuset og Aker Brygges kulturinstitusjoner skaper en glimrende mulighet for en musikalsk helhetsløsning som vi må til Helsingfors eller New York for å finne maken til.

Så ble da operaen lokalisert i Oslo sentrums vestre del og fant seg til rette mot den nye Rådhusplassen og sjøen. Så får Bjørvika utbygges et stykke ut i neste århundre, da det kanskje er behov for denne ambisiøse og kostbare byutvidelsen. Det skal investeres og opprustes i Oslo øst med middelalderbyen og middelaldermuseet. Et sted man også i tillegg må sette kreftene inn, er Kvadraturen – hvor forfallet er akselererende. På sikt burde folk bo her – men det er en annen historie.

Innvendinger mot utbyggingen på Vestbanen knytter seg primært til bevaringen av stasjonsbygningen fra 1870-årene og stasjonsmesterboligen fra 1928. Jeg kan ikke se at bevaring av disse bygningene hindrer et begeistringens operaprojekt. Løsningen på dette grunnlag er utarbeidet – blant annet av studenter ved Arkitektskolen i Bergen – der jeg selv var ansvarlig lærer og la bevaring av de nevnte bygg som premiss for en operaløsning, og med det musikalske innhold jeg tidligere har skissert. Enkelte av disse prosjekter var virkelig løfterike.

Av sivilarkitekt MNAL Fredrik A.S. Torp

Den usynlige prakt

OPERAEN: Skal vi få nok et monumentalbygg det nesten er umulig å få øye på?

HENNING A. NILSEN

Spaltisten er freelance-journalist.

Et operahus må tuftes på norske byggetradisjoner. I pakt med dette prinsipp fremmer Allgrønn forslag om å skjule det bak 12 etasjer med sosialdemokratisk murstein. Her kan vi bruke en 5-600 millioner uten at det blir mulig å få øye på resultatet med mindre man ser veldig nøye etter.

Norsk byggekunst i den siste del av det tyvende århundre preges av den usynlige prakt. Norges Bank, som vel er det dyreste enkelthus i landets historie, kan man kjøre forbi på tre meters avstand uten å oppdage.

Oslo Konserthus kan man sogar kjøre under uten å registrere noe særlig annet enn en parkeringsplass og en bensinstasjon.

Det er noe grunnleggende tekkelig over denne måten å bygge hus på. Visst koster det bøvle med penger, men det sømmer seg jo dårlig for husmenn å flagge sin storhet for all verden.

Vi er i ferd med å ta farvel med en epoke da Norge ble ett av verdens rikeste land. Det var en velstand som forsvant i Gro-dager og overføringer. Langt fattigere tider avstedkom en Håkonshall, en Nidarosdom og et Akershus. Selv de harde 30-årene avfødte et Oslo rådhus vi i dag viser frem med stolthet. Den mest synlige arkitektoniske arv fra vår epoke, er et belte av prangende, glorete bensinstasjoner.

En opera er i hele sitt vesen noe annet enn bare et sted der det gis forestillinger. I europeisk tradisjon

er teater- og operahus synlige uttrykk for en kulturelle vilje og identitet. Dette visste man også her da Nationalteatret ble bygget. Rent fysisk kan man naturligvis like gjerne spille «Over Ævne» i Njårdhallen. Lett å parkere der er det også. Men det blir liksom ikke så mye «national» av det – og etterhvert antagelig ikke særlig mye «theater» heller.

Det sosialdemokratiske palé på Youngstorvet er i seg selv ikke noe dårlig hus, men det er ingen opera. Og kommer heller aldri til å bli det i ordets hele forstand, like lite som man gjennom å male en sebra brun kan skape en hest.

Vi skulle så inderlig gjerne ha hatt en Bjørnstjerne Bjørnson blant oss nå som med stentorrøst og diplomatfrakk kunne slå i bordet mot ørkesløs smålighet og kreve armslag og felles løft for et prosjekt som ikke bare skal skaffe oss en scene, men gi oss noe å være stolte av. Dette synes jeg ikke minst de mange skattebetaler som aldri setter sin fot i operaen har et rimelig krav på.

I vår tid ble det skapt en livskraftig opera i Norge under ganske kummerlige forhold. Den har blomstret i et håpløst teater uten plass, ventilasjon eller annen utsmykning enn lysekronen, som ville passet bedre på toalettene på Hotel Continental.

Men det er ikke bare institusjonene etterslekten skal arve. Vi skal også nå vise etterslekten at vi også tenkte på dem i måten vi disponerte ressursene på.

Derfor skal vi ha et operahus som ligger høyt og fritt og synlig; som kommuniserer vilje til både å være hovedstad og kultursentrum, et hus som inspirerer til kulturell kraft også ved sin ytre form.

Og får vi ikke det, synes jeg ærlig talt at nederlaget er så totalt at det egentlig kan være det samme.

Ørkenvandring?

■ ■ Plutselig er Folketeaterbygningen kastet inn i diskusjonen om nytt bygg for Den norske opera, og kulturbyråden i Oslo, Terje Kalheim, synes også det er en god idé. Han har som kjent falt for de fleste tomteforslag som ikke handler om Vestbane-tomta. For den ligger vest for Akerselva, og der bør ikke operaens hus ligge, ifølge kulturbyråden fra SV.

Den lokaliseringsdebatten vi nå har fått om nytt opera-bygg, kan dessverre lett få en kjedelig utgang: Hele saken kan bli en ny flyplass-sak. Plasseringen er selvsagt et viktig spørsmål, men når man har funnet en god tomt, er det vel viktigere å komme i gang?

■ ■ Vi er glade kulturminister Åse Kleveland så seint som i et intervju med Aftenposten for noen dager siden holdt fast ved Vestbane-alternativet. Der kan Den norske opera få et tidsmessig arbeidssted og landet et nasjonalt kulturbygg med monumentalt preg. Oslos sjøside trenger det.